

Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae
Banner János Emlékkönyv I. IX. 1–4, 1958 (Bpest 1959). A 70 éves Banner J.-nak ajánlják kartársai, barátai és tanítványai a kötetet, amely (421 szöveg- és képes oldal terjedelemben) 9 külföldi és 20 magyar kutató dolgozatát tartalmazza. A tanulmányok sorát *Vértes L.* nyitja meg, a Szelim barlang régészeti leleteinek értékelésével. A B1 réteg a késői paleolitikum végéről származhat. A B2 réteg a W2 kezdetéről. A megint határozottabb E réteg a késői Moustiéri-korszak olyan változatának (Charentien) hagyatéka, amely elsősorban a tatai lösztelep eszköztípusaiban és nyersanyagában találja meg párhuzamait, mintha ez a két lelőhely ugyanazon „neandervölgykori” embercsoportnak szolgált volna (egymástól kb. 10 km-re) nyári, ill. téli táborul (11. o.). A barlang állati csont anyagát Jánossy D., az ásvány anyagot Herrmann M. vizsgálta meg, a faszén maradványokat Stieber J. A B1 réteg hideg kontinentális klímánál képződött, a B2 hűvös, nedves, az El-D enyhe nedves éghajlat mellett. A klímagrafikon táblázata a 13. lapon. A vándorló csoport eszközeit a tatai nyári táborhelyen készítették. Egyetemleges következtetés: a moustiéri-emberek a W1 korszakban nem vonultak teljesen vissza nyugatra (vö. Narr J. feltevését), hanem továbbéltek Közép-Európa keleti részében is.

A következő cikkben *Gábori M.* és *G. M.-né* az elsőnek előkerült paleolit kunyhó sajátosságait ismerteti, a ságvári késői paleolit lösztelepről. Metszet- és alaprajzok róla a 20. és a 21. o. közötti betétlapon (Abb. 1). A kunyhógödör megmaradt részének legnagyobb átmérője 2,9–3,2 m, legnagyobb mélysége (a közepén) 67 cm. Talajába tartó cölöpök nyomai mélyültek. A kunyhó falától 40 cm-re (kilyukasztott) rénszarvas agancsból előállított főnöki bot került elő (III. t. 2, 31.o.). A kunyhótípus jellemző a keleteurópai késői Aurignaci-Gravetti-nek Közép-Európába települt csoportjaira. Az eredetileg 3,5–4,5 m méretű lakókunyhó formája nem kerek, hanem hosszúkas (Langhaus), szilárd tetőszerkezettel. A tűzhely az elpusztult részében lehetett. Az égési nyomokból következtetve, tetőzetét száraz ágakkal fedhették, amelyekre állati bőrt is boríthattak. A kunyhó déli oldalánál kis műhely állott. Méretei szerint egy család vagy vadász-csoport téli tanyájául, ill. szállásául szolgálhatott. Ez a rénszarvasvadász-állomás a Würm 2 korszak végén vagy a Würm 3 elején élhetett.

A további cikkben *László Gy.* füz átfogó megjegyzéseket a paleolit barlangokban talált fali rajzok problémáihoz. Alighanem a szerzőtől erednek a 38–46. lapok kitűnő rajzai az összevetett mértani rajzelemekről, ill. emberi és állati alakokról. *Skutíl J.* 90 éves jubileumát méltatja annak, hogy a magyar kutatás felfedezte a középeurópai paleolitikum létezését. Rómer F. 1867-ben (a párizsi kongresszuson) tett elsőnek említést a vág-völgyi és egyéb magyarországi paleolit nyomokról. *Petrescu-Dîmbovită M.* a Körös-kultúra moldvai problémáihoz szól hozzá. Fontos az 55. o. térképe, amely a Prut nyugati partvidékén a kultúra 28 lelőhelyének eloszlását tekinti át (túlnyomó zömük a Prut és a Szeret közébe esik). Az 59. o. Perieni és Valea Lupului lelőhelyek terrakotta figuráit mutatja be. A román kutató fejtegetéseiben támaszkodik a magyar szakirodalmi előzményekre is, így elsősorban B. Kutzián I. sztratig-

ráfiai megfigyeléseire, Korek J. konferenciái áttekintésére, Banner J. és Párducz M. közléseire és feltevéseire.

Antoniewicz W. egy lengyelországi neolit halomtemetkezés ismertetését adja. A 70. oldalon a domb (1:50) rétegszintvonalas felvétele és a betétlapon (Abb. 2) a 2,3 m magas halom belsejében eddig feltárt (8) sír stb. (1:60) alaprajza figyelemre méltó. A csontvázak fektetése: DNy–ÉK (a fej DNy-on). Az egyik (gyermek) zsugorított. A vázak többsége a női nemhez tartozik, fajtában a Földközi tenger menti elemhez. Két kőkupacot és egy kutyasírt is találtak a halomban. Az áldozati ebet begörbített lábakkal temették el. Egy család két nemzedéke földelhette el elhunytjait a halomba. Az edénymellékek zsinórvonal-díszítést mutatnak. A halom sírcsoportja a Lublin–Wolhynia–Podolia nagy kultúrkörbe sorolható. A kultúrának végső határa a bronzkor I. periódusa.

Korošec J. a késői neolitikumnak új kultúrcsoportját határozza meg, amelynek apró települései (barlangokban és alacsony halmokon) Jugoszlávia ÉNy-i részeiben, Krajna és Stájerország területén jelentkeznek. A hátrahagyott réteg vékonysága a kultúra rövid időtartamára utal. Fontos az összefüggése a lengyeli kultúrával, részben a Vinča–Butmir és a lengyeli kultúráknak keveredéséből kialakult ún. szlavón–syrmiumi kultúrával (91. o.). Ezen kapcsolatok kiemzésében Banner J., Dombay J. stb. adataira támaszkodik (lábás talák formái stb.). A lengyeli kultúra jelentős hatása alatt helyileg elkülönült kultúra a neolitikum végén fejlődött ki.

Csalog J. az egyik Szegvár-tűzkövesi neolit lakóház helyreállítását fejtegeti. Pontos alakja és mérete nem állapítható meg, a fennmaradt nyomok 3,2×2,8 m-es felületre terjedtek ki. A kunyhó közepe táján a nyílt tűzhely (56×64 cm-es) égett foltja mutatkozott. A település többi háznyomai alapján arra következtet, hogy ez is hosszúkas négyszög lehetett, méret kb. 3,4×6,8 m-es. Két helyiségből állt, a hátsó kisebb, éléskamrául és raktározásra szolgálhatott. Tanulságos a 97. és a 99. o. rekonstrukciós képe (a háromszög alakú gömbfaváz szerkezete; a kunyhó előoldala). Miként a kőkénydombi párhuzamnál, a kunyhót egyszerű nyeregterű fedte. A legérdekesebb lelet az agyag állatfej (111. o. 3a és b kép), amely a kunyhó ajtaja felett a tetőgerendán függhetett. A bejárattól jobbra talált csőlabas és négyszögű agyagedények a házi oltáron állhattak. Végül Cs. J. a szalagfonadék, a labirint- és meandervonal-dísz alakulását fejtegeti.

Fettich N. az őskori díszítő elemek értelmét elemzi (a háromszög mint a föld-nő-halál gondolatkörnek jelképe, a kör az életet adó Napnak és a férfiúi alkotó erőnek, az alul nyitott háromszög a nőnek jelképe stb.). *Roska M.* a szamosújvári andezit (gombfejű) fejsze alakjának hasonlóságait miniatűr agyagábrázolásokban találja meg. Ezeknek alapján ez a fejszetípus a rézkorból (Erőd II rétegnek, a Schneckenberg kultúrának megfelelően) származtatható. *Patay P.* a Tiszapolgár–bacsókerti halom rézkori sírmezéjét ismerteti, amelyből (az 1951–54 években) 14 sírt tártak fel. A kb. 5 m magas halom környéke mocsaras. Fontos a 143. o. helyszínrajza. A csontvázak nemét és életkorát Nemeskéri J. határozta meg. A leletanyag és a temetkezés módja a bodrog-